

ŠTEV. 12.

LETNIK XXII.

NARODNI GOSPODAR

**GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.**

**REVIJA ZA NARODNO GOSPODARSTVO,
SOCIALNO POLITIKO IN SORODNE STROKE.**

V LJUBLJANI, DNE 15. DECEMBRA 1921.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA.

Dr. A. Gosar: Programatične misli	221
Organizacija zadružnega mlekarstva.	236
Nove naredbe	239
Zadružništvo	242
Razno	244

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 40 K na leto, za pol leta 20 K, za četrt leta K 10; za člane zvezinih zadrug po 30 K na leto. Posamezna številka 4 K. — Izhaja enkrat na mesec. Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratov po dogovoru.

Dr. A. Gosar.

Programatične misli.

Prostitucija.

V okvir vprašanj o ženski enakopravnosti in ženskem varstvu spada tudi problem prostitucije. Gotovo je, da je prostitucija možna samo tamkaj, kjer ženska ni povsem enakopraven član družbe. Zato navadno ne najdemo prostitucije med osebami istega stanu, marveč navadno le med osebami, ki pripadajo različnim stanovom, moški „višjim“, gmotno boljše stoječim, ženske pa „nižjim“, revnejšim. Iz tega je razvidno, da gre pri tem vprašanju dejanski tudi za varstvo ženskega spola, ki ga telesno in gmotno močnejši moški zlorabljajo.

Odpraviti se bo prostitucija dala k večjemu le polagoma, stopnjema. Začasno pa mora biti naš glavni namen kar največja omejitev tega zla.

V boju zoper prostitucijo so poskusili že različna sredstva, a žal navadno le z malim uspehom. Glavni vzrok temu se zdi ta, da se je skušalo priti temu zlu v okoliščini predvsem s pomočjo raznih higijenskih in kontrolnih predpisov, ki pa se največkrat niti točno ne izvršujejo. Ako hočemo doseči vsaj toliko uspeha, kolikor ga je za enkrat mogoče doseči, tedaj je treba najprej, da prostitucijo z družabnega stališča prav ocenimo in označimo ter potem iz tega izvajamo potrebne posledice.

Oseba, ki se bavi s prostitucijo, dela to radi tega, da se na ta način preživi ali vsaj da si s tem služi denar. Ker navadno ne opravlja nobenega drugega produktivnega ali sicer socialnokoristnega posla, goljufa pravzaprav s tem družbo za vse, kar potrebuje za svoje življenje, najmanj pa za toliko, kolikor zasluži s prostitucijo, kakor jo goljufa n. pr. verižnik, ki si z neplodnim, za družbo škodljivim delom polni svoje žepe. Če obsojamo verižništvo, moramo z družabnega stališča — ne glede na kvarne moralne posledice te nemoralnosti, ki povzročajo družbi tudi ogromno škodo — obsoditi tudi prostitucijo ter jo kot protisocialen in zato nedovoljen način pridobivanja pod kaznijo prepovedati. Da mora velika moralna škoda prostitucije vplivati na višino te kazni, se razume samo po sebi.

Drugo, kar se v boju proti prostituciji navadno premalo vpoštevata, pa je dejstvo, da se s prostitucijo v največji meri razširjajo spolne bolezni. Kakor v pre mnogih ozirih, je naša zakonodaja tudi v tem pogledu še daleč, daleč zaostala. Dočim se najmanjši prestopki zoper človeško varnost, zlasti pa najmanjše telesne poškodbe strogo kaznujejo ter mora človek, ki se je

v tem oziru enkrat pregrešil, celo svoje življenje nositi na sebi pečat zločinca, pušča naša kazenska zakonodaja glede infekcij (okuženja) s spolnimi boleznimi, ki se gotovo ne dajo primerjati z navadno prasko ali kako drugo podobno telesno poškodbo, vso prostost ter se za take slučaje sploh ne meni. Najnavadnejše zastrupljenje, ki bi je kdo namenoma ali lahkomišlno povzročil, se kaznuje po vseh njegovih posledicah, okuženje s spolno boleznijo, ki se od zastrupljenja pravzaprav sploh ne loči ter ima lahko še mnogo žalostnejše posledice, pa je prosto vsake kazni.

Vzglede med zastrupljenjem in okuženjem kaže dovolj očitno, da bi bilo edino dosledno in pravilno, ako bi se zavestno ali lahkomišlno okuženje s spolno boleznijo popolnoma enako kaznovalo, kot se kaznujejo vse druge telesne poškodbe. Stem bi uvedli proti prostituciji drugo zares učinkujoče sredstvo, ki ga pravičnost in doslednost z vso nujnostjo zahtevata.

Z omejitvijo delovnega časa in prepovedjo nočnega, oziroma pretežkega ali neprimernega dela morajo skrbeti za varstvo otrok, mladine in žensk v obrti in industriji ter v vseh pridobitnih strokah, kjer je z njihovo zaposlenostjo združena zanje kakršnakoli fizična ali moralična nevarnost. **Uslužbenkam ali delavkam** morajo zagotoviti pravico do enakega plačila, kot ga za enako delo dobivajo moški.

Potreba posebnega varstva otrok, mladine in žensk v obrti in industriji je jasna ter ne potrebuje posebnega pojasnila in utemeljevanja. Gotovo pa je, da vse tisto, kar se je dosedaj pri nas, v tem oziru storilo, še zdaleka ne zadošča. Zato čaka državne in pokrajinske oblasti v tem pogledu še jako veliko velevažnega dela, posebno tudi kolikor se tiče vprašanja, kako raz-

tegniti varstvo otrok, mladine in žensk preko obrti in industrije tudi na vse ostale pridobitne stroke, kjer je z njihovo zaposlenostjo združena zanje kakršnakoli fizična ali moralična nevarnost.

To velja n. pr. zlasti glede vporabljanja žensk za taka opravila, kjer lahko delodajalec špekulira tudi na žensko vnanjost in prikupljivost njenega nastopa ali obcevanja z ljudmi. V prvi vrsti moramo tu označiti natakarike in postrežkinje v gostilnah, hotelih itd. Tako zaposlovanje ženskih oseb — vsaj mlajših — ki dejanski ogroža njihovo čast, bi se moralo brezpogojno prepovedati, kajti če je naš boj proti izkoriščanju delovne sile upravičen — in o tem se ne da dvomiti — potem se moramo še bolj upreti izkoriščanju tistih ženskih lastnosti, ki so že po naravi določene, da ne služijo pridobitnim namenom.

Enako potrebno je tudi, da se uslužbenkam in delavkam na zakonit način zagotovi pravica do enakega plačila kot ga za enako delo dobivajo moški. Ženske so v svojih potrebah skromnejše, ali se vsaj lažje omejujejo kot moški. Zato pa jih delodajalci tem lažje in tem bolj izkoriščajo ter jim plačajo za enakovredno delo manj, navadno celo mnogo manj kot pa moškim. Posledica tega je, da vsled ženske konkurence na delovnem trgu tudi moški uslužbenci in delavci ne dosežejo primernih plač, vrh tega pa se delodajalci radi poslužujejo cenejših ženskih delovnih moči tudi za taka opravila, ki zanje niso primerna in katera bi morali opravljati moški uslužbenci, oziroma delavci.

Konkurenca ženskih delovnih sil z moškimi sama na sebi seveda še ne utemeljuje dovolj te naše zahteve, marveč je treba pri tem vpoštevati, da ženska skromnost v potrebah, ki smo jo omenili, ni toliko vtemeljena v naravi ženskega spola in ne odgo-

varja toliko dejanskim potrebam, kot pa izvira odtod, ker gre pri našem vprašanju povčini za delavke-samice, ki imajo pri svojih stariših ali sorodnikih primerno oporo, ali pa za sicer poročene žene in matere, ki pa s svojim zaslužkom le pomagajo možu vzdrževati družino ter se samo iz tega razloga lahko zadovoljijo z nekoliko nižjo plačo. Kolikor torej mož — morda ravno vsled ženske konkurence — premalo zasluži, toliko mora, na škodo nalogam gospodinjstva in materinstva, zaslužiti žena! V tem slučaju predvsem je jasno, da je zahteva po enakih plačah za enako delo zares potrebna, glede ostalih primerov pa je to tudi očitno, ako pomislimo, da morajo neporočene uslužbenke in delavke vsled prenizkih dohodkov ponajveč drugod, n. pr. pri starših ali sorodnikih in celo v nemoralnem življenju iskati gmotne opore, oziroma gmotnih virov.

Vporabo cenejših ženskih delovnih moči za neprimerna ali pretežka dela bi se sicer dala omejiti in preprečiti tudi še s primerno poostritvijo varstvenih določb, o katerih smo pravkar govorili, vendar je gotovo, da bi samo s tem ne bilo nikdar mogoče doseči popolnega uspeha. Zato je tudi s tega vidika nujno potrebno, da se na zakonit način uveljavi načelo, da gre ženskam za enako delo enako plačilo kot moškim, kajti s tem bo odstranjen glavni razlog, zaradi katrega silijo delodajalci ženske k delu, ki ni zanje primerno, ali pa jim je celo pretežko in zato tudi škodljivo.

Posebno skrb morajo posvečati **materinstvu**. Poleg organizacije primernega pouka za matere in neveste o pomenu in nalogah materinstva je njihova naloga zlasti uveljaviti načelo, da matere ne smejo biti zaposlene v takih pridobitnih, zlasti obrtnih in industrijskih podjetjih in strokah, kjer jim ni mogoče v polni meri izvrševati vseh materinskih dolžnosti. Materam po porodu kakor tudi onim z velikim številom otrok morajo

za slučaj potrebe iz javnih sredstev zagotoviti primerno rento.

Materinstvo je najvažnejša socialna naloga, ki jo more ženska navadno izpolniti. Zdrav in naraščajoč svet je prvi predpogoj narodovega blagostanja. Zato pa je družba, v prvi vrsti torej država s svojimi pokrajinami, dolžna posvečati materinstvu posebno pažnjo in skrbeti, da bodo matere zares lahko vršile svoje dolžnosti ter tako vzrejale, oziroma vzgajale telesno in нравno zdrav in krepak zarod.

Primeren pouk za matere in neveste o pravem pomenu in nalogah materinstva je radi tega izredno važen. Dandanes se le prepogosto dogaja, da stopajo v zakon nele moški, marveč skoro popolnoma enako tudi ženske, ki pravzaprav nimajo pojma o pomenu in dolžnostih materinstva, da, ženske, ki nato sploh nikdar mislile niso. Naravna posledica tega je, da se tudi pozneje v zakonu kot matere ne morejo prav vživeti v svoj položaj, marveč smatrajo materinstvo več ali manj kot nekako neljubo zlo. Da take matere ne morejo prav vršiti svojih dolžnosti, je samo po sebi umljivo. Zato bi bilo nujno potrebno, da bi država in pokrajine skrbale za organizacijo tozadavnega pouka.

Nadaljna dolžnost države in pokrajin je skrbeti zato, da materam v dobi, ko bi se morale z vsemi svojimi močmi posvetiti vzreji in vzgoji svojih otrok, ne bo treba v težkem pridobitnem boju služiti si potrebnega kruha. Kot načelo mora v tem pogledu obveljati, da matere sploh ne smejo biti zaposlene v takih pridobitnih, zlasti obrtnih in industrijskih podjetjih, kjer jim ni mogoče v polni meri izvrševati vseh materinskih dolžnosti. Mati naj bo v prvi vrsti mati in šele potem, če ji materinstvo to dopušča, tudi delavka, šivilja ali karkoli.

Umevno je, da praktično tega načela ne bo mogoče kar čez noč uveljaviti. Šele

tedaj, če se splošne socialne razmere tako zboljšajo, da bo za otroke in celo družino oče, oziroma mož dovolj zaslužil, ali kakorkoli s produktivnim, oziroma socialnokoristnim delom pridobil, se bo tudi žena-mati lahko posvetila izključno, ali vsaj povečini vzreji in vzgoji otrok ter gospodinjstvu.

Vendar je gotovo, da se bodo tudi v tako urejenih razmerah — kljub splošnemu socialnemu zavarovanju — dogajali slučajji, ko bi morala mati prevzeti glavno skrb za preživljanje družine ter se radi tega oprijeti takega dela, ki bi ji ne dopuščalo, da bi mogla vršiti svoje materinske dolžnosti. V takih slučajjih, katerih bo zlasti v prehodni dobi gotovo še vedno več ko preveč, moramo smatrati kot dolžnost države, oziroma avtonomnih pokrajin, da zajamčijo in zagotovijo materi za dostno javno rento, tako da ji vsled moreče skrbi za vsakdanji kruh ne bo treba zanemarjati materinskih dolžnosti. Trpljenje, skrbi in težave, ki jih žrtvuje mati za otroka, da ga vzgoji za koristnega člana človeške družbe, tirjajo v slučaju potrebe od družbe brezdvomno toliko priznanja in povračila, da je materi omogočeno biti zares mati. — Ta zahteva velja naravno tudi glede nezakonskih mater, s pridržkom seveda, da se mora družabna skrb za varstvo materinstva v teh slučajjih uravnati tako, da je ne bo mogoče zlorabiti v pospeševanje nezakonskega materinstva.

Podobno mora veljati tudi glede mater, ki so vzredile in vzgojile večje število otrok ter so pri tem žrtvovale svoje telesne moči, pa so pozneje kdaj iz kakršnegakoli vzroka navezane na javno pomoč. Tudi njim mora družba zagotoviti primerno rento, kajti če ima navaden delavec pravico tirjati od družbe, da mu v vsakem slučaju omogoči človekavredno življenje, potem sme mati štirih, petih ali še več otrok gotovo z enako pravico isto zahtevati.

Država in pokrajine so nadalje dolžne podpirati zasebno ter organizirati in voditi javno **zaščito dece in mladine**.

Z organizacijo **pouka** in primerne **nadzorstva** morajo skrbeti za pravilno vzrejo in vzgojo dojenčkov; z organizacijo vzgojnih in varstvenih mladinskih svetov, ki naj imajo zlasti tudi pravico odločevanja glede javne zaštite dece in **mladeži** ter s podpiranjem zasebnih in vzdrževanjem lastnih **otroških vrtcev, dnevnih zavetišč in mladinskih domov** pa za vzgojo in varstvo one nešolske in šolske mladeži, ki iz kakršnegakoli vzroka ne uživa doma primerne vzgoje in zadostnega zavetja pred slabimi vplivi pokvarjene tovaršije in ulice. S takimi in podobnimi ustanovami — zlasti pa z **brezplačnim šolanjem** — morajo nepremožnim staršem omogočiti, slabe pa prisiliti, da bodo svoje otroke dobro vzgojili, oziroma dali vzgojiti ter njihovim naravnim zmožnostim primerno pripraviti za kak produktiven ali sicer socialnokoristen stan.

S strogimi določbami v obrambo pred slabim vplivom **kinematografov, varijetejev, gledališč, slabe literature, kolportaže** itd. morajo skrbeti, da se v čim popolnejši meri odstrani in prepreči vse, kar bi utegnilo otrokom in mladini sploh, bodisi нравno bodisi fizično škoditi.

Za vzgojo **zanemarijene in izprijene mladine** morajo skrbeti s podporami privatnim organizacijam in zavodom, ki služijo temu namenu, kakor tudi z ustanavljanjem lastnih vzgojevalnih in poboljševalnih zavodov. Sedanji **kaznilni red in način** — zlasti kolikor se tiče **mladinskih kaznjencev** — morajo tako spremeniti in preurediti, da bo služil v prvi vrsti poboljšanju. Mladinske kaznjence morajo radi tega strogo ločiti od starejših ter jih navajati k delu. Za prvi prestopok mladostnih oseb morajo uvesti **pogojni odpust**, v ponovnem slučaju pa za one, ki so se resno poboljšali, **delni odpust** kazni.

Telesno zdrav in krepak ter moralično nepokvarjen zarod je predpogoj družabnega obstoja in razvoja. Država in avtonomne pokrajine so radi tega dolžne skrbeti, da preprečijo in onemogočijo vse, kar

bi utegnili deci in mladini, bodisi telesno, bodisi duševno škoditi, oziroma, da morebitne pomankljivosti zasebne preskrbe in vzgoje mladeži izpopolnijo in nadomestijo.

Ker gre pri vsem tem v veliki meri za izvrševanje nalog, ki zahtevajo od človeka, ne le da ravna vestno in točno po predpisih, marveč, da se zavzame za stvar z resnično ljubeznijo in vnemo, zato mora v tem pogledu veljati za državo in pokrajine kot glavno načelo, da morejo v prvi vrsti podpirati in pospeševati zasebno skrb za vzrejo, vzgojo in zaščito mladine in le tamkaj, kjer ni primernih zasebnih organizacij in zavodov, ki bi služili temu namenu, naj bi začasno prevzele skrb zato v svoje roke. A tudi pri tem naj bi se prepustil odločilni vpliv posebnim vzgojnim in varstvenim svetom, sestavljenim predvsem iz zastopnikov staršev, učiteljev in duhovščine. Ti sveti bi imeli zlasti pravico odločevanja načina in smeri pri vzgoji zane-marjene in izprijene mladine.

Zahteva, naj se daje v tem pogledu zasebnim organizacijam in zavodom na celi črti prednost, je utemeljena v dejstvu, da vršijo take organizacije in taki zavodi — zlasti če jih država ali pokrajina primerno podpira ter seveda tudi nadzira — mnogo bolje in vrh tega še cenejše svojo nalogo kot pa čisto uradne inštitucije in javni, birokratsko upravljani zavodi, ki se le prepogosto spre-vrnejo v sinekuro za enega ali drugega vo-dilnega nameščenca. Zato je iz stvarnih in praktičnih razlogov ravno tukaj nujno potrebno, da se država in avtonomne pokrajine kolikor mogoče dosledno držijo delokroga, ki jim je v tem pogledu že po njihovem bistvu odmerjen. Skrbeti morejo za primeren pouk o vzreji, vzgoji in varstvu mladine, snovati in pospeševati morajo tozadevne or-

ganizacije in zavode, dajati smernice njihove-mu delovanju ter jih gmotno podpirati, a v podrobnosti naj se ne vmešavajo razven, kjer je to vsled izrednih razmer zares potrebno. Edino na ta način bodo dosegle primeren uspeh.

Toliko na splošno. Glede poedinih točk, kolikor niso še same po sebi popolnoma razumljive in jasne, pa moramo posebej poudariti zlasti sledeče:

Skrb za vzrejo in nego dojenčkov je posebno važna, ker vlada uprav v tem pogledu med našim ljudstvom še mnogokrat naravnost gorostasna nevednost, pa tudi brez-brižnost. Ne le, da bi bilo treba po vsej deželi gojiti tozadeven pouk, marveč bi država in avtonomne pokrajine morale bodisi neposredno, bodisi posredno skrbeti tudi za primerno nadzorstvo vzreje in nege do-jenčkov, kajti skrb za zdrav in krepak zarod je že tako važna socialna zadeva, da je ni mogoče popolnoma prepustiti nevednosti in brezbriznosti posameznikov.

Otroški vrtci, dnevna zavetišča, mladinski domovi itd. naj služijo le mladini, ki iz kakršnegakoli vzroka ne uživa doma primerne vzgoje in zadostnega zavetja pred slabim vplivom pokvarjene tovarišije in ulice. Otroci, katerim nudi dom vse, če-sar potrebujejo v duševnem in telesnem oziru, naj ostanejo doma. Razna zavetišča in drugi podobni zavodi so le več ali manj zadovoljiv surogat, ki pravega domu nikdor ne more nadomestiti¹⁾.

Pravica do dobre, naravnim sposobno-stim in zmožnostim odgovarjajoče vzgoje, velja po naših socialnih načelih naravno za

¹⁾ Tudi v tem pogledu se bistveno razlikujemo od socialnih demokratov in komunistov. Nam je družina in družinsko življenje temelj, na ka-terega zidamo. Zato smatramo domačo vzgojo za vzor, dočim bi soc. demokratje in komunisti radi družino razdrli in vso vzgojo podržavili, oziroma v slabem pomenu besede podržavili.

vse otroke enako. Zato mora družba, v našem slučaju torej država in pokrajine nepremožnim staršem omogočiti bodisi z brezplačnim šolanjem, bodisi z drugimi primernimi ustanovami, da lahko svoje otroke dobro vzgojijo ter jih pripravijo za kak njihovim naravnim zmožnostim odgovarjajoč in primeren stan. Brezplačno šolanje mora veljati v tem pogledu za vse stroke in šole, tako da bo dejanski vsem enako odprta pot do primerne izobrazbe in primerne stanosti, za katerega imajo veselje in potrebne naravne sposobnosti.

Prav tako sledi še iz našega socialnega nazora, da imajo država in pokrajine pravico s primernimi uredbami prisiliti slabe starše, da svoje otroke dobro vzgojijo, oziroma dajo dobro vzgojiti ter jih tako pripraviti za dobre člane človeške družbe.

Nujnost strogih odredb za varstvo mladine pred slabim vplivom kinematograf, varijetejev, gledališč itd., kakor tudi potrebe intenzivnega dela za vzgojo zamenjane in izprijene mladine je tako jasna, da ne potrebuje niti razlage, niti utemeljevanja. Povdariti je treba le, da morajo država in pokrajine zlasti pri prvi izmed navedenih dveh nujnih dolžnosti zares brezobzirno nastopiti in zamašili svoja ušesa za vsakršno, pa bodisi na zunaj še tako objektivno prigovarjanje z umetnostnimi in podobnimi razlogi. Kdor hoče rod, ki bo sposoben uživati umetnost, naj čuva njegov naraščaj, da ne bo že v kalu zadušeno v njem hrepenenje po resnično lepem!

Med najbolj zastarele in nepopolne pango naše javne uprave spada brez dvoma sedanji kaznilni red in način, zlasti kolikor gre tu za mladinske kaznjence. V tem pogledu bi bila zares temeljita sprememba nujno potrebna, kajti v naših sedanjih kaznilnicah se po obstoječem kaznilnem redu sistematično vzgajajo zločinci.

Mlad, v bistvu še nepokvarjen človek, ki pride morda zaradi malenkostnega, v trenutni lahkomišelnosti storjenega prestopka v ječo, se tamkaj v družbi starih izkušenih zločincev nauči samo slabega ter se prav pogosto že po prvi taki šoli vrne na prosto izprijen, izgubljen.

Jasno je, da mora kazni zlasti pri mladinskih obsojencih v prvi vrsti služiti poplavljanju. Prvi predpogoj za to pa je, da se mladinski kaznjenci strogo ločijo od starejših in da se ne navajajo na brezdelje, temveč da se urijo v delu. Lenoba je, kakor znano, le prepogosto vir drugih napak in pregreh, zato mora pri mladini, ki je že zašla s prave poti, glavni boj veljati ravno njej.

Poleg tega pa je brezdvomno potrebno, da se tudi pri nas izvedejo vsaj že drugod preiskusene in priznane reforme kaznilnega reda in načina, med njimi zlasti pogojni odpust kazni, oziroma pogojna obsodba za prvi prestopok ter delni odpust kazni za tiste, ki so sicer že bili kaznovani, pa so se dejanski poplavljali. Znano je, kako slabo učinkuje na mladega človeka, ki se je morda le slučajno spozabil ter bil radi tega obsojen, da nosi celo svoje življenje na sebi n. pr. pečat tatu ali česa podobnega. Malenkosten, morda niti ne popolnoma zavesten prestopok lahko uniči mladeniču vso njegovo prihodnost, vrh tega ga vedno tlači misel, da je za celo življenje žigosan, vsled česar se toliko lažje vnovič pade. Zato so ponekod uvedli nov način kaznovanja za prvi prestopok mladostnih oseb, tako namreč, da sodnik pač izreče sodbo, ki pa ne postane pravomočna tako dolgo, dokler obsojenec ne stori kakega novega prestopka. Na ta način je mladostni osebi, ki se je prvič pregrešila proti postavam, nele omogočeno, da se izogne vsem posledicam svojega dejanja, marveč je takorekoč prisiljena varovati se na-

daljnih prestopkov, ker jo sicer čaka še kazen za prvi pregrešek.

Pa tudi pri tistih, ki so že ponovno padli, se ne sme prezreti možnost, da se poboljšajo, marveč jih je treba k temu stopnjema navajati, zlasti s tem, da se jim pušča vedno več svobode ter se končno — ako so se dejanski poboljšali — še pred potekom njihove kazni popolnoma odpustijo iz kaznilnice. Tudi ta način kaznovanja mladinskih in celo že starejših obsojencev se je drugod obnesel, zato se lahko brez obotavljanja tudi pri nas uveljavi, zlasti ker je tudi na Hrvaškem že uveden.

Skrb za sirote, vdove, invalide, slepe, in gluhoneme, ubošce, hiralce itd. morajo z enotnimi splošnimi uredbami, dalje z ustanavljanjem lastnih ter podpiranjem zasebnih dobrotelnih zavodov tako uravnati, da bo osiroteli, oziroma slepi in gluhonemi ali sicer pohabljeni mladini zagotovljena primerna vzgoja, vsem pa pravo človeka vredno življenje.

Država in pokrajine ne morejo v celem obsegu same neposredno skrbeti za vse, ki potrebujejo tuje pomoči. Njihova dolžnost je v prvi vrsti, da s splošnimi uredbami in določbami organizirajo in uredijo javno skrb za take ljudi, za tem pa morajo seveda tudi z lastnimi sredstvi ustanavljati in vzdrževati lastne ter podpirati zasebne dobrotelne zavode. Kolikor gre za preskrbo in vzgojo sirot ter za oskrbo ubožcev in hiralcev, moramo priznati tudi tu zasebnim pa od države, oziroma pokrajine podpiranim in nadzorovanim zavodom prednost pred čisto državnimi ali pokrajinskimi institucijami te vrste. Razlogi za to so tu isti kot smo jih pri prejšnji točki navedli.

Obseg in smer javnega skrbstva za sirote, vdove itd. sta izražena v zahtevi, da mora biti osiroteli, oziroma slepi in gluhonemi ali sicer pohabljeni mladini zagotov-

ljena primerna vzgoja, vsem pa pravo človeka vredno življenje. S tem seveda še zdaleka ne bo izločena in v stran potisnjena, na dejanski ljubezni do bližnjega sloneča krščanska dobrodelnost, kajti zahteva, da bodi tudi vsem tistim, ki so v celoti ali vsaj v veliki meri navezani na neposredno družabno pomoč, zagotovljeno resnično človeka vredno življenje, pomeni le cilj, katerega pa v celem obsegu brez prave dobrodelnosti vsaj toliko časa gotovo ne bo mogoče doseči, dokler se bodo morali s težavo boriti za svoj obstanek celo tisti, ki si z delom služijo svoj kruh. Krščanska dobrodelnost bo radi tega še dolgo ostala glavno upanje najrevnejših in najbednejših.

Gotovo pa je, da imajo država in pokrajine dejansko dolžnost z vsemi sredstvi skrbeti zato, da se sedanja, v mnogih ozirih ne samo nepopolna javna skrb, marveč dejanska brezbriznost za najrevnejše in najbednejše ljudi nadomesti s primernimi uredbami, ki bodo vsaj v mejah, ki jih že obstoječe razmere dopuščajo, tudi tem ljudem zagotovile najnujnejše potrebščine, brez katerih ni človeškega življenja.

Skrbeti morajo za **ljudsko zdravje**. Organizirati in pospeševati morajo splošen **higijenski pouk** ter skrbeti za **vzorno šolsko higijeno** in uvedbe zadostne **higijenske policije**, zlasti glede stanovanjskih, uradnih in obratnih prostorov, kakor tudi glede produkcije živil ter prometa z njimi. Skrbeti morajo dalje za zadostno število zdravnikov in bolnic ter še posebej **zdravniških špecialistov** in **špecialnih zdravilišč**, ki morajo biti v enaki meri na razpolago vsem ljudem brez razlike. Snovati in vzdrževati morajo strokovne šole in tečaje za **bolniške strežnike** in **strežnice**. Skrbeti morajo, da se privatna, v prvi vrsti pridobitnim namenom služéča **zdravniška in lekarniška podjetja** **podružabljo** in da se zdravniška služba podredi v prvi vrsti splošnim socialnim namenom in potrebam.

Skrb za ljudsko zdravje smemo brezdvomno prištevati med najvažnejše socialno-politične naloge organizirane družbe, kajti od zadostnih higijenskih, oziroma zdravstvenih uvedb in pomočkov je prav pogosto odvisno ne le zdravje, marveč tudi življenje cele množice ljudi. Žrtve, ki so jih vsled splošne nevednosti in pomankanja primernih profilaktičnih sredstev zahtevale v prejšnjih časih različne epidemije, pričajo jasno o pomenu javne skrbi za ljudsko zdravje.

Poleg dolžnosti, organizirati in pospeševati higijenski pouk, dalje skrbeti za šolsko higijeno ter zadostno število zdravnikov in bolnic, moramo med splošnimi nalogami države in pokrajin v tem pogledu zlasti poudariti skrb za higijensko policijo. Primerni zdravstveni predpisi in njim odgovarjajoče nadzorstvo je posebno glede stanovanjskih, obratnih in uradnih prostorov nujno potrebno, ker je edino na ta način mogoče odpraviti vsaj najhujše nedostatke, katerih se ljudje prav pogosto niti ne zavedajo, ali pa jih trpijo, ker ne morejo, oziroma še večkrat nočejo žrtvovati z zboljšanjem nujno združenih stroškov.

Naloga države in pokrajin je tudi, da skrbijo za zadostno število zdravnikov specialistov in specialnih zdravilišč za nevarne bolezni. Pri tem pa je zopet potreba vpoštevati, da specialno zdravljenje, kakršno zahtevajo posamezne bolezni, ne sme biti omejeno samo na premožne sloje, marveč mora biti poskrbljeno, da se tudi revnim ljudem v vsakem slučaju omogoči primerno zdravljenje.

Potreba po izvežbanih bolniških strežnikih in strežnicah je povsod, zlasti pa na deželi tako občutna, da moramo od javne, zlasti državne in pokrajinske zdravstvene uprave z vso nujnostjo zahtevati, da v čim popolnejši meri odpomore. V prvi vrsti je zato potrebno, da se osnujejo za zdravniške

strežnike in strežnice posebne strokovne šole, oziroma tečaji, poleg tega pa je seveda treba skrbeti tudi, da se vzdrževanje takih bolniških strežnikov, oziroma strežnic po posrednih krajih omogoči in primerno uredi. Tudi v tem pogledu zadenejo državo in pokrajine važne naloge.

Zdravniška pomoč in oskrba se pri sedanjem družabnem ustroju večinoma smatra kot čisto privatna zadeva. Bolnik sam, oziroma njegovi svojci morajo skrbeti, ali in kje ter pod kakšnimi pogoji bo dobil zdravnika in potrebna zdravila, zdravnik in lekarnar pa zopet prodajata svoji znanji in spretnosti, oziroma svoja zdravila popolnoma enako kot n. pr. kvalificiran delavec svoje moči ali navaden trgovec specerijsko blago. Zato velja tudi v tem pogledu, popolnoma enako kot v vsem gospodarskem življenju, načelo določanja cen po ponudbi in povpraševanju. Posledica tega pa je, da so najboljše zdravniške moči in zares učinkujoča, pa dragocena zdravila dosegljiva samo premožnim slojem, ki se jih lahko poslužujejo celo v slučajih, ko to ne bi bilo neobhodno potrebno, dočim se morajo revni ljudje tudi v najskrajnejšem slučaju zadovoljiti s tistim, kar ravno še lahko plačajo. Zasebna zdravniška praksa in lekarništvo se tako, kot jih dandanes pri nas poznamo, niti najmanj ne razlikujeta od drugih pridobitnih podjetij, kjer se meri vse samo po dobičku. Ako pa zahtevamo, da se celo pri zasebnih gospodarskih podjetjih tudi družabne koristi uvažujejo in vpoštevajo, potem je jasno, da moramo isto še v mnogo večji meri tirjati od zasebnih zdravnikov in lekarn, ker so tudi njihove naloge v socialnem pogledu neprimerno važnejše kot pa naloge posameznih gospodarskih podjetij.

Na podlagi navedenega je očitno, da se mora zdravniška služba in lekarništvo podrediti v prvi vrsti družabnim koristim,

to se pravi na kratko, da se morajo zasebna zdravniška in lekarniška podjetja združiti. Ureditev tega vprašanja spada seveda med naloge in dolžnosti države, oziroma pokrajin. Zdravnikom se mora zagotoviti primeren, nele njihovim potrebam, marveč v gotovem obsegu tudi vrednosti njihovega dela odgo-varjajoč dohodek, zato pa morajo svoje moči, svoje znanje in svoje spretnosti staviti družbi na razpolago ter zdraviti tudi tiste, ki nimajo sredstev, da bi jih zato primerno nagradili. Lekarniška podjetja pa se morajo, kot že spredaj v poglavju o socializaciji omenjeno, združiti enako kot druga zasebna pridobitna podjetja.

Vse to je kljub splošnem socialnem zavarovanju, kot smo ga spredaj zahtevali, nujno potrebno, kajti dokler se ne izvede socializacija zdravniške službe, toliko časa tudi splošno socialno, oziroma bolniško zavarovanje ne bo moglo zadoščati. To pa že radi tega ne, ker bodo ravno najboljše zdravniške moči vedno rajši iskale v svobodni konkurenci dobrih dohodkov, kot pa da bi svojevoljno st pile v javno službo. Edino potom primerne v ne prestrogi obliki izvedene socializacije zdravniške službe bo mogoče doseči, da bo lahko vsak človek neglede na svoje premoženje v slučaju potrebe deležen zares primerne zdravniške oskrbe.

Za **omejitev alkoholizma** morajo izdati poseben **protialkoholni zakon**, ki naj bi obsegal poleg splošnih protialkoholnih določb zlasti tudi primerne predpise glede gostiln, kavarn in drugih podjetij, oziroma prostorov, v katerih se točijo alkoholne pijače. Organizirati in vzdrževati morajo protialkoholni pouk, podpirati in pospeševati protialkoholne organizacije in otvarjanje brezalkoholnih gostiln ter skrbeti za zdravljenje alkoholikov v posebnih zdraviliščih, kakor tudi za zakonito varstvo njihovih svojcev. Dohodke iz davka na alkoholne pijače mo-

raje porabiti predvsem v protialkoholne namene.

Da se omeji **kajenje** morajo zlasti prepovedati prodajo in dajanje tabaka otrokom ter omejiti sajenje tabaka, oziroma produkcijo in prodajo tabačnih izdelkov. Svojih financ ne smejo navezovati na dohodke iz tabačnega monopola.

Koliko strašnega zla povzroča med našim narodom alkoholizem in kako nujno bi ga bilo treba močno omejiti, to mora biti vsakemu človeku, ki trezno opazuje naše življenje, tako jasno, da mu ni treba tega še posebej povdarjati. Prav tako jasno pa je tudi, da se vsi dosedanji poskusi javnih oblasti, ki naj bi omejili nezmerno pitje, niti približno ne morejo smatrati za resen korak, ki bi mogel zares roditi primeren uspeh. S samimi delnimi predpisi, povečini zgolj policijskega značaja, ne bomo v tem pogledu nikdar bistveno zboljšali razmer. Predpogoj zato je poseben protialkoholni zakon, ki bo enotno uredil vse zadeve, ki se tičejo tega vprašanja in ki bo poleg drugega zlasti s primernimi, strogimi določbami glede gostiln, kavarn ter vseh podjetij in prostorov, kjer se točijo alkoholne pijače, pripomogel k temu, da se bo število gostiln v dohlednem času zmanjšalo do tiste višine, ki bi odgovarjala dejanski potrebi. Brez zmanjšanja števila gostiln — in to za okroglo 2/3! — ne smemo niti misliti na kako resno omejitev alkoholizma.

Da morajo država in avtonomne pokrajine poleg tega vršiti v tem pogledu še celo vrsto drugih nalog, se razume samo po sebi. Organizacija in vzdrževanje protialkoholnega pouka, pospeševanje protialkoholnih organizacij in otvarjanje brezalkoholnih gostiln ter skrb za zdravljenje alkoholikov v posebnih zdraviliščih, dalje skrb za zakonito varstvo njihovih svojcev itd. so le najvažnejše med njimi.

Posebej je treba povdariti, da naj bi

država in pokrajine dohodke iz davka na alkoholne pijače porabile predvsem v proti-alkoholne namene. Pomen te zahteve nam postane šele tedaj popolnoma jasen, ako premislimo, da tiči eden glavnih vzrokov, zakaj so bili vsi dosedanji poskusi omejiti alkoholizem tako nepopolni in zato tudi brezuspešni, uprav v tem, da je država dohodke iz davka na alkohol potrebovala za druge name, vsled česar se ni mogla odločiti za to, da bi njegov konzum resno omejila. Dokler se državne finance ne osvobodijo odvisnosti od davka na alkohol, toliko časa je misel na dejansko omejitev alkoholizma iluzorična. Izpolnitev naše zahteve bi pomenila v tem pogledu zares odločen korak naprej, to pa še toliko bolj, ker bi se dohodki iz davka na alkohol porabili za proti-alkoholni boj.

Podobno kot glede alkoholizma velja tudi o kajenju. Tudi tu imajo poleg predpisov in določb, ki naj bi kajenje omejili, najvažnejši ukrepi finančen značaj. Prepoved prodaje in dajanja tabaka otrokom bi bila gotovo zelo potrebna in umestna, a še važnejša bi bila brez dvoma omejitev sejnanja tabaka, oziroma produkcije in prodaje tabačnih izdelkov. Vse delovne žrtve in vsi stroški, ki so združeni s pridelavo tabaka in produkcijo tabačnih izdelkov pomenijo s čisto narodno gospodarskega stališča samo velik minus, ki bi se lahko spremenil v plus, ako bi vse to porabili za zares produktivno delo. Toda zopet igrajo tu svojo, do sedaj odfočilno vlogo finančni interesi države, ki ima v tabačnem monopolu dober vir dohodkov, vsled česar se ni do sedaj še nikdar resno zavzela za omejitev kajenja. Ako torej hočemo, da se tudi v tem pogledu zares obrne na bolje, moramo od države in tudi pokrajin zahtevati, da svoje finance osvobodijo odvisnosti od tabačnega monopola. Čim se to zgodi, bo uspešen boj proti kajenju znatno

olajšan in primeren uspeh tudi dosegljiv.

Pospšeovati morajo **notranjo kolonizacijo**, ki se mora vršiti po enotnem načrtu v popolnem skladu z našimi socialnimi in gospodarskimi načeli. Voditi in uravnavati morajo **izseljevanje** — kolikor je z narodno gospodarskih in socialnih ozirov potrebno, oziroma neizogibno — tako, da se izseljenci ne bodo v tujini izgubili za narod in državo. Skrbeti morajo, da se onemogoči **trgovina z dekleti**.

Notranja kolonizacija nima samo velikega gospodarskega pomena, marveč je tudi v socialnopolitičnem pogledu izredne važnosti. To velja splošno, posebno pa še v naši državi, kjer je za smotreno, našim socialnim in gospodarskim načelom odgovarjajočo ureditev razmer nujno potrebno, da se v rodovitnih, pa premalo poseljenih delih države sistematično naseljujejo tisti ljudje, ki bi si sicer morali v tujini iskati dela in kruha. Brez tega nam ne bo nikdar mogoče dvigniti domače produkcije na tisto višino, ki se da pri nas brez prevelikih težav doseči, pač pa bomo morali izvažati in tujemu kapitalu vdinjati cene delovne moči. Smotrena gospodarska in socialna politika v državi in poedinih pokrajinah mora radi tega stremiti za tem, da omogoči na domačih tleh čim večjemu številu ljudi človeka vreden obstanek. Naša zahteva po lastnem domu in vse kar je s tem v zvezi, se da ravno potom notranje kolonizacije uresničiti v neprimerno večjem obsegu kot pa je to v drugih, že preobljudenih državah mogoče.

Razumljivo in naravno pa je, da ima notranja kolonizacija z vsemi svojimi dobrimi posledicami tudi svoje meje, onstran katerih se nujno prične izseljevanje ljudi. Nekaj ljudi se sicer tudi v urejenih razmerah poda v tujino poskusiti svojo srečo, toda tu imamo v prvi vrsti v mislih tisto izseljevanje v večjem številu, ki ima svoj izvor v dejstvu, da na domačih tleh dejanski ni več kruha

za vse prebivalce. Take razmere nastopijo prej ali slej kljub najbolj smotreni gospodarski in socialni politiki v državi, oziroma posameznih pokrajinah. Zato pa je potrebno, da v prvi vrsti država, pa tudi pokrajine pravočasno skrbijo za to, kako pripraviti tistim svojim prebivalcem, ki se morajo izseliti, pot v take dežele in kraje, kjer si bodo s poštenim delom lahko služili svoj kruh, ne da bi morali postati sužnji tujega kapitalizma in ne da bi se popolnoma izgubili za svoj narod in svojo državo. Smotreno urejeno izseljevanje je v tem pogledu velikega pomena, ker krepi in množi upliv domačega naroda in države, dočim pomenja neurejeno izseljevanje stalen odtok delavnih in narodnih sil, torej stalno izgubo

V zvezi z organizacijo in ureditvijo neizogibnega in dejanski potrebnega izseljevanja pa morajo država in pokrajine še posebej skrbeti za strogo in trajno nadzorstvo in evidenco izseljencev, kakor zlasti tudi posredovalcev v izseljeniških zadevah, kajti edino na ta način se da onemogočiti trgovina z dekleti, ki se sicer vedno z nova pojavi in razpase.

c) Socialna politika v nižjih upravnih enotah.

Kakor pri gospodarstvu se tičejo tudi tu glavne naloge občine. Najvažnejše med njimi so:

Skrbeti morajo za naravnim, zdravstvenim in socialnim potrebam ljudi odgovarjajoče **domove** in **stanovanja**. Izdati morajo temu primeren **stavbeni red** ter skrbeti za strogo **stavbeno in stanovanjsko policijo**. Nadzirati morajo zlasti stanovanja **delavcev in poslov** ter skrbeti, da se odpravijo vsi stanovanjski nedostatki. Podpirati morajo **stavbinska društva in zadrage**, nakupovati stavbišča ter jih tem ali tudi posameznikom oddajati bodisi v najem, bodisi v primerno omejeno last. Graditi morajo same uradniške in delavske hiše. V mestih in močno raz-

vijajočih se industrijskih krajih morajo **kommunalizirati** vse za stavbene namene v poštev prihajajoče zemljišče.

O važnosti in pomenu doma, oziroma primerne stanovanja zlasti za družinsko življenje smo že ponovno govorili, tako da o tem ni treba dalje razpravljati. Povdariti moramo samo, da imajo zlasti občine priliko, v tem pogledu z razmeroma malimi žrtvami jako veliko koristiti. Izmed vseh nalog, ki smo jih v tem oziru naložili občinam, moramo posebej naglasiti skrb za primeren, vsem modernim zahtevam odgovarjajoč **stavbeni red** in zlasti še skrb za primerno strogo **stanovanjsko policijo**. Vse to velja v prvi vrsti glede industrijskih občin, kjer so stanovanjske razmere itak navadno najbolj žalostne. V takih krajih je strogo nadzorstvo nad stanovanji nujno potrebno, ker je mogoče edino na ta način odpraviti vsaj tisto zlo, ki se v obstoječih razmerah da preprečiti. Sicer je res, da je s takim nadzorstvom v zvezi precejšnje omejevanje osebne svobode, vendar je to še vedno neprimerno manjše zlo kot pa neomejena svoboda, koje posledica so umazana, mnogokrat naravnost nečloveška stanovanja in pogosto celo nevarnost nalezljivih bolezni. Dočim se da tudi v slabem stanovanju s snago in strogim redom prirediti vsaj za silo človeka vredno bivališče, postanejo tudi najmodernejši prostori, če zavlada v njih nered in nemarnost, v kratkem neprimerni, da bi človek v njih prebival. Ostale naše zahteve k tej točki so same po sebi jasne.

Skrbeti morajo za **ljudsko zdravje**, graditi v ta namen **vodovode in kopališča**, v mestih in industrijskih krajih pa skrbeti za **otroška igrišča**, javne vrtove in nasade ter **počitniške kolonije otrok**. S prirejanjem posebnih tečajev morajo skrbeti za primeren **zdravniški pouk** zlasti žensk, deklet, nevest, gospodinj in mater. Nastavljati morajo **šolske**

zdravnike, vzdrževati bolniške strežnice za težko bolne in uboge ter otroške sestre za nadzorstvo vzreje in nege dojenčkov. Graditi in podpirati morajo bolnice in specialna zdravilišča zlasti za jetične. Skrbeti morajo za brezplačno zdravniško pomoč in brezplačna ali vsaj cena zdravila ubogim ter komunalizirati lekarne.

Zdravstvene naloge, ki jih predpisujemo tu občinam, so po večini jasne. Gradnja vodovodov, kopališč, skrb za javne vrtove in nasade, dalje za otroška igrišča in počitniške kolonije so dolžnosti, ki so se jih pri nas vsaj večje občine že pričele zavedati. Pozabljalo pa se je dosedaj popolnoma na to, da bi bile ravno občine v prvi vrsti poklicane skrbeti za primeren zdravniški pouk zlasti žensk, predvsem deklet, oziroma nevest ter gospodinj in mater.

Jako važna je dalje dosedaj pri nas še skoro nepoznana institucija šolskih zdravnikov. Že iz higijenskih razlogov je potrebno, da imajo vsaj večje šole svoje zdravnike, ki pazijo, da šolska mladina ne trpi škode na svojem zdravju ter jo zlasti ob času nalezljivih bolezni v primernih presledkih pregledujejo in nadzorujejo. Pa ne samo to. Šolski otroci so mnogokrat že po svoji naravi slabotni in bolehnii ter potrebni zdravljenja, ali pa imajo razne telesne hibe in napake, ki bi se dale odpraviti ali vsaj izboljšati, ako bi se kdo resno zavzel za to. V vseh teh slučajih bi bilo velikega pomena, ako bi šolski zdravnik starše primerno poučil ter bi jim svetoval, kaj morajo storiti s svojim otrokom, oziroma kako morajo ravnati z njim. Že sam pravilen nasvet v pravem času bi lahko v tem pogledu ogromno koristil, še večjega pomena pa bi bilo seveda vse to tedaj, če bi občine — kakor tudi zahtevamo — skrbale obenem za brezplačno zdravljenje revnih otrok. Končno pa je potreben pogosto nujen zdravniški nasvet tedaj, ko otrok zapušča šolo ter se odloča

za bodoči stan. Zlasti pri slabostnejših otrocih, bi se to brez zdravnikovega pritrdila ne smelo nikdar zgoditi.

Prav tako se pri nas dosedaj skoro ni mislilo na to, da bi občine nastavljale in vzdrževale v svojem področju bolniške strežnike, oziroma strežnice za težko bolne. To je zelo važna naloga, ki velja tudi za večje podeželske občine, ako morda ne predvsem zanje, kajli ravno na deželi se v slučaju težke bolezni najbolj občuti pomankanje izvežbanega človeka, ki bi znal bolnikom prav streči. Podobno velja tudi glede vzreje in nege dojenčkov. Na deželi ter v industrijskih krajih se mati vsled obilice drugih skrbi in poslov mnogokrat ne more posvetiti svojemu otroku tako kot bi morala to storiti in bi morda tudi storila, ako bi jo kdo pravočasno na to opozoril ter bi ji kaj primernega in pametnega nasvetoval. Zato je zlasti v takih krajih, kjer hodijo matere redno z doma v tovarno ali drugam delat, jako važno, da občina nastavi primerno vposobljeno otroško sestro, ki nadzira vzrejo in vzgojo dojenčkov ter pomaga materam s primernimi nasveti.

Končno je potrebno, da posebej opozorimo na dolžnost občin, skrbeti za brezplačno zdravniško pomoč in brezplačna, oziroma cena zdravila ubožcem in na njihovo nalogo komunalizirati ali podružabljati v ta namen lekarne. Bolezen je zlo, nesreča, ki nikakor ne bi smela dajati drugim povoda za dober zaslužek. Kdor mora kupovati zdravila, je itak že oškodovan in je dvakrat krivično, ako mora vrh tega zdravila zasebnemu lekarnarju dražje plačati kot bi bilo zares utemeljeno. Da se to prepreči in onemogoči, je najboljši izhod ta, ako prevzamejo občine lekarne v svoje roke ter skrbijo v prvi vrsti za ceno zdravila in da se tisti dobiček, ki ga lekarna kljub temu donaša, steka v njihovo blagajno, kjer lahko

jako dobro služi kot fond za pokrivanje stroškov, ki nastanejo občini vsled brezplačnega zdravljenja revežev.

Vršiti morajo strogo **navrstveno policijo**. Nadzirati morajo gostilne, kavarne, kinematografe, gledališča, varijeteje in sploh vse javne zabavne prireditve. Gojiti in pospeševati morajo **protialkoholni boj**, ustanovljati in podpirati brezalkoholne gostilne, skrbeti za primerno nadzorstvo in oskrbo notoričnih pijancev ter varstvo njihovih svojcev, kakor tudi za omejevanje **kajenja** med mladino. Nadzirati morajo dalje **kolportážo** in **krošnjarijenje** ter skrbeti, da se zato ne uporablja mladina.

Dolžnost skrbeti za npravstveno policijo so naše občine tudi dosedaj že poznale, samo da so jo v mnogo premajhni meri izvrševale. V tem pogledu je treba v prvi vrsti poudariti, da naloga občine ne seže na tem polju samo tako daleč kolikor jo k temu obvezujejo razni predpisi in postave, n. pr. določbe glede policijske ure, kinematografov itd., marveč se mora tu sama iz lastne inicijative zavzeti za to svojo nalogo ter jo vršiti ne samo kot policijski organ v strogem pomenu besede, marveč kot ožja organizacija občanov, ki ima dolžnost skrbeti za njihovo dobro. Zato naše zahteve, ki smo jih pri tej točki navedli, niso mišljene kot izčrpna določba, kje in kako se sme občina vtikati v javne zadeve, katere se v veliki meri nanašajo na moralično življenje, marveč samo kot najvažnejše smernice, ki naj bi služile občinam v tem pogledu kot vodilo. Vsaka občina pa je že sama po sebi dolžna paziti na vseh krajih in vseh poljih, da se ne bi kje javno zgodilo kaj takega, kar bi utegnilo občanom, zlasti pa mladini v moraličnem pogledu škodovati. To velja sicer več ali manj tudi glede ostalih socialno-političnih nalog občine, a zdi se, da je uprav na tem mestu potrebno to posebej poudariti.

Skrbeti morajo za **ceneno aprovizacijo** zlasti revnejših slojev. Snovati in vzdrževati morajo **šolske kuhinje** ter preskrbljevati **revnejšim otrokom obleko in obutev**.

Skrb za ceno aprovizacijo ni važna samo v izrednih, izjemnih razmerah, v kakršnih smo živeli med vojno in v dobi neposredno po nji, marveč je v vsakem času nujno potrebna. Revnejši sloji se morajo stalno boriti za svoj obstanek in če bi tudi izvedli vse socialne reforme, ki jih tu zahtevamo, bo morala vendarle velika večina vseh ljudi varčevati tudi pri izdatkih za prehrano. Zato je brez dvoma prav in upravičeno, ako zahtevamo od občine, naj po svojih močeh skrbi zato, da bodo njeni občani — zlasti pa revnejši med njimi — dobivali potrebna živila za primerno ceno in da jih razni trgovci in prekupci ne bodo mogli pri tem odirati.

Največ pa lahko storijo občine v tem pogledu, ako prevzamejo v svoje roke, oziroma na novo osnujejo svoje pekarnice, mesnice, klavnice, mlekarne in druga taka podjetja, ki zalagajo občane z najvažnejšimi živili. Že spredaj pri gospodarskem programu občine smo poudarili, da komunalizacija takih podjetij nima samo gospodarskega, marveč tudi važen socialnopolitičen pomen. Dočim donašajo taka podjetja večjim zasebnim lastnikom povečini lepe dobičke, mora občina v prvi vrsti stremeti za tem, da preskrbi vsaj revnejše prebivalstvo s kolikor mogoče cenimi živili. Zato ne sme svojih komunaliziranih podjetij smatrati kot vir dobička, marveč mnogo bolj kot sredstvo, da po svojih močeh pomore vsem svojim članom do človeka vrednega življenja.

Zlasti mestne in druge večje občine so dolžne, da se z vso resnostjo lotijo tega vprašanja. Poskusi, ki jih vidimo že pred vojno na tem polju v nemških, italijanskih in madžarskih mestih s komunalizacijo mlekarne, pekarnice, mesnice itd. dokazujejo, da bi

občine lahko cene zivilom znatno znižale, pa bi kljub temu imele od svojih podjetij dobiček.

Ustanavljanje šolskih kuhinj je naloga, ki ima pomen in važnost zlasti za take občine, kjer morajo otroci daleč v šolo ter morda ostajajo tamkaj celo čez poldne. Prav tako važno je to tudi za kraje, kjer prihajajo v šolo otroci iz takó revnih družin, da trpijo vsled preslabe ali nezadostne hrane na svojem zdravju. Tu je naravna dolžnost občine, da skrbi za boljšo prehrano takih otrok.

Skrbeti morajo za organizacijo **delavskega posredovanja** ter podpirati neposredno delovne sloje, zlasti delavce in uslužbence v njihovem stremljenju po samopomoči in osamosvojitvi.

Organizacija delavskega posredovanja v okviru občin doseže lahko z manjšim trudom in manjšimi stroški neprimerno več uspeha kot pa večje, bodisi državne, bodisi pokrajinske delavske posredovalnice. Dočim sedaj v občinah delavec, ki ima morda samo par dni na razpolago in delodajalec, kateremu trenutno primanjkuje delavcev, mnogokrat ne vesta drug za drugega, bi dobre občinske delavske posredovalnice z lahkoto uredile to tako, da bi se domače delovne sile v vsakem kraju kar najbolj smotreno izrabile. Poleg tega pa bi take delavske posredovalnice tvorile naravno podlago pokrajinskih ali državnih posredovalnic, ki visijo drugače takorekoč v zraku, ker nimajo — izvsemši morda industrijalne kraje — pravega neposrednega stika z ljudmi, katerim so pravzaprav namenjene.

Da so občine dolžne posebno skrbeti za neposredno delovne sloje ter jih v njihovem stremljenju po samopomoči in osamosvojitvi podpirati, je povsem naravno in razumljivo. To pa zopet v prvi vrsti iz raz-

loga, da se čim večjemu številu ljudi omogoči v njihovem domačem kraju pravo človeško življenje. Beg z dežele s vsemi svojimi slabimi posledicami se bo dal edino tedaj preprečiti ali vsaj omejiti, ako bodo podeželske občine v zadostni meri skrbale za neposredno stanove ter jim pomagale, da se osamosvojijo in tako na svojem mestu ustalijo. Kdor je zares neodvisen ter ima kaj svojega premoženja, se mnogo težje odloči, da pojde po svetu kot navaden delavec, ki hrepeni po boljšem življenju in po neodvisnosti, nima pa ničesar, kar bi ga privzelo na njegovo sedanje mesto. Intenzivna skrb podeželskih občin za neposredno sloje je tako prvi predpogoj zato, da se čim več ljudi pridrži na deželi.

Skrbeti morajo za **ubožce, vdove in sirote**. Ustanavljati, oziroma podpirati morajo **ubožnice in hiralnice ter otroške vrtce, dnevna zavetišča in mladinske domove**. Skrbeti morajo za oddajo sirot poštenim rodbinam v vzrejo in vzgojo.

Sedanja preskrba ubožcev, vdov in sirot je povečini skrajno nezadostna. Zlasti podeželske občine smatrajo reveže, ki so navezani na javno podporo, največkrat samo kot neprijetno breme ter žrtvujejo zanje kolikor mogoče malo. Jasno je seveda, da zlasti revnejše občine, same zares ne morejo storiti v tem pogledu vsega kar bi bilo potrebno. Zato smo spredaj zahtevali, da se tudi država in pokrajine zavzamejo za to vprašanje ter skušajo vso ubožno preskrbo in podporo kolikor mogoče organizirati in izpopolniti, vendar ni nobenega dvoma, da zadene na tem polju glavna naloga ravno občine. Ustanavljanje, oziroma podpiranje ubožnic, hiralnic ter otroških vrtcev, dnevnih zavetišč mladinskih domov itd. so naloge, ki spadajo že po svoji naravi v prvi vrsti v delokrog občin. Država in pokrajine lahko tu pač pomagajo, a inicijativo in neposredno

odgovornost za vse to morajo prevzeti nase občine same.

Naša nadaljna zahteva, naj bi občine skrbale za sirote na ta način, da jih oddajajo poštenim rodbinam v vzrejo in vzgojo, izvira iz spoznanja, da je dobra družinska vzgoja boljša od one v raznih zavodih in drugih podobnih modernih ustanovah. Temu načelu samemu na sebi se dejanski ne da resno ugovarjati, jasno pa je, da morejo v tem pogledu uspešno delovati poleg krajevnih dobrodelnih organizacij, oziroma z njihovo pomočjo zopet le občine. Dočim so namreč državni in pokrajinski uradi za mladinsko skrbstvo navezani v tem pogledu le na bolj ali manj zanesljiva poročila, lahko občinski organi neposredno presodijo, komu smejo otroke zaupati ter lahko njihovo vzrejo in vzgojo neposredno nadzorujejo.

Ustanavljati morajo **ljudske pisarne** za pravne in druge nasvete, snovati **ljudske knjižnice**, prirejati **poučne tečaje in predavanja**, podpirati nadarjene dijake ter skrbeti za točen **statističen pregled** domačega kulturnega, gospodarskega in socialnega razvoja in vsakokratnega stanja.

Te naloge ne spadajo sicer izključno, pač pa po veliki večini v socialnopolitični delokrog občin, kajti tu gre v prvi vrsti za pomoč tistim občanom, stanovom in slojem, ki si sami ne znajo ali ne morejo v tem pogledu pomagati.

Potreba ljudskih pisarn za pravne in podobne nasvete je preveč očitna, da bi jo bilo treba na dolgo utemeljevati. Opozorimo naj samo še na praktično gotovo pomembno dejstvo, da bi se take pisarne prav lahko vzdrževale brez posebnih žrtev za občine, ako bi se le od tistih občanov, ki lahko plačajo, zahtevala za posamezne posle in nasvete primerna taksa, ki bi lahko bila še vedno znatno nižja od honorarja, ki ga zahtevajo za enako opravilo odvetniki in

notarji. Naloga teh pisarn bi bila, naravno v prvi vrsti opravljati pravne in druge posle, za katere ni nujno potrebno sodelovanje odvetnika ali notarja. Na ta način bi se vsaj tistim revnejšim ljudem, ki pridejo včasih brez lastne krivde v položaj, da potrebujejo pravnega ali kakega podobnega nasveta, z lahkoto prihranila marsikatera svoja težko prisluženega denarja. Pa tudi marsikatera že v naprej izgubljena pravda bi brez dvoma izostala, če bi ljudje lahko dobili v pisarni, ki ne bi izkala zaslužka, zares objektivni in nepristranski nasvet. Razume se seveda, da bi morali biti v takih pisarnah nastavljeni ljudje z juristično izobrazbo in kolikor mogoče vsestransko prakso.

Snovanje ljudskih knjižnic ter prirejanje poučnih tečajev in predavanj je našim občinam dosedaj povečini nepoznana dolžnost. To nalogo so prevzela skoro popolnoma razna izobraževalna in druga kulturna društva. Toda kljub temu nikakor ne moremo smatrati, da bi bile občine s tem odvezane te svoje dolžnosti. Nasprotno, povdariiti je treba zlasti, da je delo raznih kulturnih organizacij na tem polju povečini enostransko in zelo nestanovitno. Takim organizacijam nedostaja povečini tudi sredstev, da bi mogle sestaviti kaj trajnega, dočim bi zlasti nekoliko večje občine lahko storile ono, česar privatna inicijativa ne zmore. To velja zlasti glede knjižnic. Dejstvo, da pri nas celo večje občine nimajo svojih knjižnic, je brez dvoma dokaz precejšnje nesposobnosti naše občinske uprave.

V zvezi z občinskimi knjižnicami je tudi zadnja naša zahteva, da morajo občine skrbeti za točen statističen pregled domačega kulturnega, gospodarskega in socialnega razvoja, oziroma vsakokratnega stanja. Brez statistike si prave socialne in gospodarske politike še misliti ne moremo. Ako pa nimajo poedine občine zanesljivih podatkov

o vseh važnejših momentih in dejstvih kulturnega, gospodarskega in socialnega življenja v domačem kraju, potem je tudi nemogoče, da bi mogle pokrajine in države zbrati zanesljiv in popoln statističen material. Občine so torej dolžne skrbeti za natančno statistiko ne le v svojem lastnem interesu, marveč tudi kot najnižja enota pokrajinske

in državne uprave, da ustvarijo na ta način podlago za pokrajinsko in državno statistiko.

* * *

Kakor pri gospodarsko političnem delu, veljajo tudi tu naloge, ki smo jih predpisali občinam, s primernimi izpremembami v isti meri za okraje ter deloma tudi za pokrajine in državo. (Konec.)

Organizacija zadružnega mlekarstva.

V intenzivnem mlekarstvu leži bodočnost živinoreje in kmetijstva v Sloveniji. Smo v agrarni državi, kjer vlada praviloma nadprodukcija kmetijskih proizvodov in vsled tega nizke cene za pridelke zemlje in živalstva. Ker bodo pri tem razmere kmetijstva v Sloveniji najtežavnejše, primerjajoč jih z razmerami kmetov v drugih pokrajinah države, bomo prisiljeni baviti se le z onimi panogami kmetijstva, ki morejo nuditi množinsko in gospodarsko največji donos, oziroma ki se morejo najcenejše proizvajati in vendar dobro vnovčiti, ker jim je odprt ves svetovni trg — in ki se v drugih delih države ne morejo z enakim pridom proizvajati. Živino za zakol proizvaja takorekoč narava sama; pri proizvodnji velikih množin dobrega mleka pa mora sodelovati razumen živinorejec — in v tem je slovenski kmet zaenkrat bolj izvežban kakor njegov hrvatski ali srbski sosed.

Mnogi naglašajo, da naj Slovenija proizvaja po švicarskem vzorcu plemensko živino za odprodajo. V knjigi Wyssmanna Peter, Milchwirtschaft, Frauenfeld 1913 najdemo to-le tabelo (navajamo v izvlečku):

Celotna kmet. produkcija	730,260.000 fr. = 100 — 0/0	od katerega odpade na:
Vinarstvo	45,000.000 fr. = 6.16 %	
Sadjarstvo	60,000.000 fr. = 8.21 %	
Plemensko živinorejo	5,600.000 fr. = 0.77 %	
Pitanje živine in nje izvoz	156,300.000 fr. = 21.40 %	

Svinjerejo	61,480.000 fr. = 8.43 %
Mlekarske proizvode	286,180.000 fr. = 39.20 %

Kadar naglašamo potrebo posnemati švicarsko kmetijsko gospodarstvo, tedaj ga posnemajmo najprvo na polju mlekarstva, kajti iz mlekarn črpa švicarski kmet svoj glavni dohodek — plemenska živina ne pada s svojimi 0.77 %, prav nič na tehtnico.

Mleko je mogoče proizvajati poceni in vnovčevati drago — v primeri s proizvajalnimi stroški mesa. Srednje dobra krava napravi iz 2 kg sena 1 l mleka; dve leti star vol porabi za 1 kg žive teže 15 kg sena; sesajoče tele porabi za 1 kg prirastka 10 l mleka. Ako računamo sedanjo ceno sena 6 K za kg, stane kmeta 1 l mleka 12 K, 1 kg žive teže vola 90 K in 1 kg žive teže teleta 120 K, oziroma krava plača za 1 kg sena pri ceni mleka 6 K za liter 3 K, vol pa pri ceni žive teže 20 K za kg le 1 K 30 v. Najmanjša je izguba pri molzni kravi. Potom zadružnega mlekarstva je mogoče vnovčiti mleko po 8 K ali tudi več za liter in izborna krava-mlekarica napravj iz 2 kg sena do 1 3/4 l mleka, tako da se z mlekarstvom poplača seno tudi po 6 K — kakršno plačilo je popolnoma izključeno pri reji volov.

Zadružno mlekarstvo se peča z odprodajo mleka, z maslarstvom, sirarstvom in s proizvodnjem drugih mlečnih izdelkov (kondenzirano mleko, kazein itd.) — vse to se

lahko proizvaja v majhnih vaških mlekarnicah ali pa v velikih osrednjih centralah. Jas sem bil vedno sovražnik majhnih mlekar in zagovornik velikih mlekarskih central: danes pa so sploh edino centrale na mestu, ker vsi trgi, ki so bili nekdaj naši odjemalci, se nahajajo danes v inozemstvu, kupčija z inozemstvom pa je mogoča in umestna le potom veletrgovcev, oziroma central — že radi rizika pri izterjavanju faktur, ker vsak sodnik rajše razsodi v prilog domačinu in ne inozemcu, osobito ne jugoslovanu.

I. **Odprodaja mleka.** Zadržno mlekarstvo je poklicano zalagati z dobrim mlekom domača mesta in industrijska središča in šele preostanek oddajati v inozemstvo — v vsakem mestu in središču je zato na mestu zadržna centralna mlekarna, kjer participirajo tako producenti kot konsument. Mnogi imajo dopadajenje nad ljubljanskimi mlekaricami, ki vsako jutro primarširajo celo po 2 uri daleč z 10 do 20 l mleka na ozišču: to so ženske, ki krajejo Bogu čas in jih je le preganjati, osobito ko kmetskim gospodarjem itak primanjkuje poslov in delavnih moči in lahko ena oseba s konjem prepelje v mesto mleko 20—30 tih takih mlekaric. Drugim zopet ugajajo podeželski koncesijonirani ali nekoncesijonirani prekupci mleka, ker smatrajo, da le zadržne mlekarne mleko dražijo — pri tem pa ne pomislijo, da mora tak prekupec mleko največkrat dražje plačevati kakor zadruga in da je zato prisiljen dolivati vode v mleko, čim hoče konkurirati zadrugi in vendar imeti primeren zaslužek. Misel ustanavljanja mestnih mlekar s strani magistrata kot zastopnika konsumentov je zato le pozdravljati, vendar pa naj mesta stopijo v neposredni stik s producenti ali zadržnimi zastopniki producentov, eventuelno v obliki ustanovnega občnega zbora. Zadržne mestne mlekarne morejo služiti tudi kot centrale za iz-

voz mleka — nespametno pa bi bilo vlačiti mleko iz preveč oddaljenih krajev v mestne centrale v svrhu predelave v izdelke, kajti mleko vsebuje 88 odstotkov vode, katero je škoda prepeljavati po 50 in 100 km daleč po železnici in razni mlekarski odpadki se na deželi s pridom porabijo za krmo prašičem, po mestih pa največ končavajo v kanalu.

II. **Maslarstvo.** Vsaka vas bi morala imeti v svoji (zadržni) lasti en posnemalnik, na katerem bi vsak kmet posnel enkrat ali dvakrat na dan odvišno mleko svojih krav, posneto mleko vzel s seboj za porabo v gospodarstvu, smetano pa prepustil oskrbovalcu posnemalnika, da jo odda v večje zadržne centrale, ki izdelujejo presno maslo. Večji trgi zahtevajo velike množine enoličnega blaga, vsaka maslarna pa izdela maslo različne kakovosti — zato so male maslarne v bodočnosti, ko se bomo pečali največ z izvozom v inozemstvo, izključene oziroma nimajo pravice do obstanka. Za izdelavo presnega masla rabimo le smetano — zato je nespametno voziti mleko od vasi do vasi, čim bi naj imela n. pr. vsaka fara svojo mlekarno. Kakovost presnega masla se tvori med zorenjem smetane in med medenjem v pinji — toraj mora oskrbovalec posnemalnika le skrbeti, da pride smetana še sladka v centrale, kar je s pasteriziranjem lahko doseči, osobito ker je primerno gosta smetana manj podvržena kisanju kakor mleko. Iz tega vidika bi bilo mogoče dobivati v Ljubljano n. pr. smetano cele Kranjske in šele tukaj izdelati fino presno maslo za izvoz. Gospodarska plat pa kaže za kmeta to-le sliko: iz latvic se dobi kot največ 3 do 3 in pol kg presnega masla na 100 l mleka; izkuha se 2—2 in pol kg masla, ki se sedaj prodaja najdražje po 85 K kg — kmet dobi toraj okrog 2 K za liter mleka: centrala pa bi mogla plačati pri ceni presnega masla

100 K najmanj 4 K za tolščo enega litra mleka, oziroma 110 K za odstotek tolšče, po Gerberju določene (mleko pri nas ima 3 in pol do 4 odstoke tolšče, često tudi več) — po točasnih cenah presnega masla.

III. Sirarstvo. Izdelave sira ni mogoče centralizirati, ker vsako prevažanje mleka zmanjša njegovo sposobnost za sir. Sirarnice bi bile na mestu v večjih vaseh, kjer bi se moglo lehkotno zbirati povprečno 500 l mleka na dan pri trdem sirarstvu ali 300 l na dan pri mehke in poltrdem sirarstvu: tako trdi kot mehki siri imajo pri nas bodočnost, bodisi za konsum v lastni državi, bodisi za izvoz. Sirarstvo zahteva dobro discipliniranega kmeta, ki pazi na zdravje živine in iz lastnega nagiba zadrži doma vsakokrat mleko vsake krave, pri kateri bi opazil kak nered — ter zahteva dobro izvežbane sirarje, kateremu so znani vsi pripomočki tehnike, čim naj izdeluje prvovrstno blago enake kakovosti in ne le „sir brez kakovosti“. V sirarstvu se je najboljše obnesel v Švici običajni način najemodaje sirarn sirarjem, oziroma upravljanje sirarn v riziku privatnih podjetnikov. V sirarni je sirar (vrhu dobrega, za sir sposobnega mleka) takorekoč vse in le od njega zavisi uspeh ali neuspeh obrata; zadruga rade štedijo pri uslužbencih, se ozirajo premalo na strokovno usposobljenost in ves odbor se pusti često povsem „nafarbati“ na strokovnem polju od mladega pobalina-sirarja, posledica so ogromne izgube in propast zadruge — privatni podjetnik je bolj previden in zna bolje preceniti in ceniti svoje uslužbenca, čim sirarne kot strokovnjak eventualno sam ne vodi. Naš Bohinj danes imenitno uspeva, ker se ves sir mlad sproti prodaja; pred vojno je Bohinj obračunaval po 7—9 vinarjev za liter mleka, so zadrugne mlekarne drugod plačevale po 12—16 vinarjev za liter mleka; bohinjski sir je bil najcenejši in skvarilo se ga je vsako

leto veliko kljub izbornemu mleku — ker bohinjski sirar ni večak v svoji stroki, marveč sirar na dobro srečo, največ vsled prevelike štedljivosti Bohinjcev napram svojim sirarjem. Reči je torej: izdelave sira ni mogoče centralizirati, pač pa se mora centralizirati upravljanje sirarn v rokah družb, ki razpolagajo s strokovnjaki in z dobro izvežbanimi in discipliniranimi uslužbenci.

IV. Kondenzirano mleko za trgovsko in vojno mornarico se proizvaja sploh le v velikih centralah. Pri dobavi kazeina v tehnične svrhe, ki se proizvaja tam, kjer ne moreje vsega posnetega mleka porabiti za živino, so navadno centrale le sušilnice in promet s posušenim kazeinom.

Vse moje misli o organizaciji zadružnega mlekarstva izžvenijo v centraliziranju — vendar ne menim pri tem centraliziranje lastništva, marveč predvsem centraliziranje upravljanja zadružnih mlekarn — centraliziranje skrbi za dobro vodstvo zadruge, ki bodo v bodočnosti znatno večje kakor v preteklosti. Ali naj tako centralizacijo izpelje Gospodarska zveza ali naj se osnuje nova Mlekarska zveza, je postranskega pomena, važno je le, da bo družba, kateri se bo poverila ta naloga, razpolagala z zadostnim početnim kapitalom, kajti lastništvo central si bo ista vsekakor pridržala. Boljše bi po mojem mnenju bilo, da se mlekarstvo prikloní kot oddelek Gospodarski zvezi, že vsled velikih stroškov samostojne pisarne morebitne nove Mlekarske zveze. — Pri centraliziranem upravljanju mlekarskih zadrug ni prezreti tudi davkov, ki se bodo zmanjšali v korist kmeta, ker bo le ena davkarija prodajala sitnosti.

Naše zadružništvo in sploh industrijsko mlekarstvo bo prepuščeno samemu sebi, zato se mora združiti v močno enoto, če naj popolnoma ne propade. Pred vojno smo imeli deželno mlekarsko šolo in 3 deželne

mlekarske strokovnjake (mlekarskega nadzornika, inštruktorja in sirarja v Bohinju), sedaj mlekarske šole nima vsa Jugoslavija in edini mlekarski inštruktor se bo prelevil v okrajnega ekonoma — brez šolanih, oziroma zadostno izvežbanih mlekarjev in mlekaric pa ni združnega (industrijskega) mlekarstva in brez zadostnega strokovnjaškega nadzorstva je kakovostni napredek pri mlečnih izdelkih nemogoč, osobito ker slovenskemu mlekarju tudi ni na razpolago strokovno slovstvo, vsled česar mu je odvzeta možnost nadaljnega strokovnega vežbanja v lastnem delokrogu. Mlekarska enota mora zato takoj ustvariti svojo učno in poskusno mlekarno — zavedajoč se, da naše mlekarstvo pred vojno ni doseglo povoljnega razvoja vsled neprimernega križanja s tujo živino pri živinoreji in vsled nezadostno izvežbanega mlekarskega osobja (kajti maslar na Danskem se mora učiti 3 leta v maslarnah in nato posetiti še mlekarstvo šolo in sirar v Švici prebije najmanj 2 leti kot učenec, nekoliko let kot „solilec in skladiščnik“, pozneje pomočnik in šele po obisku mlekarske šole se usposobi za samostojnega mojstra — mlečni izdelek za svetovni trg ni delo amaterjev. Istotako mora mlekarstva enota obrniti vso pozornost na uvoz mlekarskih strojev in drugih mlekarniških potrebščin, kajti vsi viri, ki so kedaj zalagali naše mlekarne, so danes v inozemstvu in

vsak majhen drobec naročati posamič iz inozemstva, je silovito nerodno; manjša popravila so vedno potrebna. Alfrov monter z Dunaja danes več ne poseča mlekarne.

Mlekarstvo je dobičkanosno za kmeta in za podjetnika, čim je organizacija dobro izpeljana in čim so s primerno centralizacijo upravni stroški na liter mleka reducirani na minimum. V prvem početku potrebuje podpore tujega kapitala, pozneje pa si obratni kapital ustvari samo. Tudi svojo mlekarstvo šolo si bodo lahko vzdrževale mlekarne v Sloveniji, ker se tudi taka lahko obrestuje s proizvajanjem tehniških ali boljše bakterijskih pripomočkov, brez katerih moderno mlekarstvo ne more izhajati. V strokovnih krogih prevladuje mnenje, da slovensko kmetijstvo iz Belgrada ne sme veliko pričakovati, marveč se sme zanašati le na moč svojih strokovnih organizacij — v podporo tem organizacijam in s tem k napredku našega kmetijstva pa more veliko prispevati združno mlekarstvo. Želel bi, da bi vsi merodajni krogi na deželi posvetili mlekarstvu zopet isto pozornost kakor v letih 1903 do 1906, ko je odmeval klic „vsaka fara svojo mlekarno“, vendar danes z zavestjo, da mala edinica ne predstavlja nič, marveč da bodi vsaka majhna mlekarica na deželi le podružnica večje centrale, če ne že v lastništvu, tak vsaj v upravi.

© © © © © NOVE NAREDBE. © © © © ©

Dve važni tarlinski postavki novih taks.
Že v Narodnem Gospodarju št. 9 z dne 15. septembra smo prinesli najvažnejše določbe o novih taksah i. s. kolikor mogoče kratko. V dopolnitev podajamo še doslovno iz zagona o taksah tarlino postavko 33 in 36, iz pravilnika pa čl. 14. in 16.

Ti dve postavki sta važni za zadrage; zato opozarjamo zadrage, da jih upoštevajo, sicer si nakopljejo lahko zelo visoke kazni.

Tar. post. 33. Potrdila ali priznanice, s katerimi se potrjuje prejem lastne vsote ali lastnih predmetov v svojem imenu ali v imenu koga

drugega — razen priznanic, na katere se prejemajo vsote po tekočih ali otvorenih računih — se plačuje taksa po vrednosti prejetega predmeta $\frac{1}{2}\%$.

Ako se potrjuje z ostankom izvestne vsote vred istočasno tudi prejem vse terjatve, se plača taksa po vsoti onega zneska, ki se potrjuje.

Pripomba 1. Plačilu takse niso zavezane priznanice: na katere vračajo državna ali samoupravna oblastva neutemeljeno ali pomotoma pobrane davščine in kazni, na katere se vračajo po oblastvu zaplenjeni predmeti in druge stvari, ki jih je hranilo državno ali samoupravno oblastvo; vrednostni papirji za zavarovanje kazni; priznanice državnih uradnikov in uslužbencev, upokojencev, uradnikov na razpolagi in oseb, ki prejemajo miloščino, podporo ali invalidnino, o prejetem denarnih terjatev od države, ki so posledica njih službe, kakor plačilne priznanice o prejemu dnevnic in o povračilu stroškov po zakonu kakor tudi drugo tega značaja. Isto velja za uslužbence onih naprav, zavodov in ustanov, ki so v upravi države, in za vse samoupravne uslužbence: okrožne, sreske in občinske, nadalje pa tudi za vse privatne osebe, ki po nalogu ali zahtevi in na korist državnega ali samoupravnega oblastva izvrše posel, kakor: izvedeniško pričanje, cenitve, tolmačenje in podobno.

Ta oprostitev se ne tiče uslužbencev, ki prejemajo plače od denarnih zavodov in drugih korporacij in privatnih oseb.

Pripomba 2. Priznanice, s katerimi se potrjuje prejem vsote v listini, ki je sestavljena o izvestnem pravnem poslu, in priznanice na vrednost izpod 10 dinarjev istotako niso zavezane taksi.

Tar. post. 36. Na čeke, bone in priznanice, na katere se prejemajo ali izdajajo vsote na tekoče ali otvor-

jene račune; se plačuje taksa 20 p.

Pripomba. Na čeke, poštne hranilnice se pobira četrtina te takse.

Pravilnik, člen 14.

1. Vselej, kadar je treba potrditi izdatek, odnosno prejem lastnega denarja in denarnih predmetov v svojem imenu ali v imenu koga drugega, kakor so priznanice in druge listine, n. pr.: „potrdila“, „pobotnice“, „priznanje“, „pismo“, izdane med katerimikoli fizičnimi ali pravnimi osebami, se plača taksa po vrednosti prejetega predmeta $\frac{1}{2}\%$ po tar. post. 33.

2. Kdaj se taksa ne plačuje, je določeno v pripombah k tar. post. 33.

3. Računi, ki se predlagajo državnim in samoupravnim blagajnam in blagajnam onih naprav, katere so v upravi države, ako se v njih potrjuje prejem vsote, označene v računu, a se ne prilaga posebna priznanica o prejemu te vsote, so zavezani taksi po tar. post. 33. Ako se predložita istočasno račun in priznanica, se plača za račun taksa iz tar. post. 34., za priznanico pa taksa iz tar. post. 33.

4. Ako se vrše izplačila po seznamkih, ne pa po posameznih priznanicah, se pobira taksa po celokupno izplačani vsoti.

5. Od priznanic, na katere se sprejemajo ali izdajajo vsote po tekočih ali otvorenih računih, se ne pobira taksa iz tar. post. 33.; nego iz tar. post. 36.

6. Kolki se prilepljajo na priznanice, preden se napiše listina, pod nadpis listine tako, da nadpis ni spisan čez kolke, nego nad njimi, uničujejo pa se s tem, da se prva vrsta vsebine listine napiše čez prilepljene kolke, in sicer tako, da se prične pisanje na čistem papirju in nadaljuje čez kolke. N. pr.

Priznanica. (Pobotnica.)

Pre	jel	sem	od
-----	-----	-----	----

7. Ako se taksa pri sestavljanju priznanic sploh ne plača ali ne prilepí in ne uniči na predpisani način, se kaznujeta izdajatelj in prejemnik s petkratnim zneskom neplačane ali ne predpisano plačane takse poleg redne takse.

Člen 16.

1. Po tar. post. 36. taksne tarife se plačuje po 0.20 dinarja na vse čeke, bone in priznanice, na katere se sprejemajo ali izdajajo vsote na tekoče ali otvorjene račune.

2. Na čeke poštних hranilnic pa se pobira skupaj 0.05 dinarja.

3. Predpisi o taksiranju, prilepljanju, uničevanju iz točke 6., člen 14. tega pravilnika veljajo tudi tukaj.

Postopanje okrajnega finančnega ravnanjstva v Ljubljani pri predpisovanju neposrednih pristojbin.

Zadrúge morajo po pristojbinskih predpisih plačevati od vplačilnih in izplačilnih deležev in pristopnin, od dividend neposredno pristojbino, ki se zaračunava po I. lestvici. Zgodilo se je pa že nekaj slučajev, da je finančno okrajno ravnanjstvo predpisalo zadrugam neposredno pristojbino s 100% povišanjem in jim odmerilo poleg tega še kazen (povišek po § 79. pristoj. zakona), češ, ker niso pravočasno vplačale neposrednih pristojbin. Zadrúge pa so imele v rokah potrdilo davčnega urada, da so pristojbine pravočasno plačale. V pojasnilo, da se branijo pred takim postopanjem, podajamo zadrugam sledeče:

Neposredne pristojbine se zaračunavajo po I. lestvici, vendar pa je bila ta lestvica

kakor lestvične pristojbine sploh z začasnim zakonom o proračunskih dvanajstinah člena 11. (Službene Novine št. 78. z dne 6. aprila 1920) povišana za 100%, tako da je za deleže, pristopnine itd. od 6. aprila 1920 dalje veljala I. lestvica s 100% povišanjem. Z začasnim zakonom o proračunu državnih razhodkov in dohodkov člen 155 (Uradni List št. 136 z dne 25. novembra 1920) pa je bilo bilo 100% povišanje zopet ukinjeno in sicer z veljavnostjo s 1. decembrom 1920. 100% povišanje neposrednih pristojbin velja torej le za deleže, pristopnine, dividende etc., ki so bili vplačani ali izplačani v dobi od 6. aprila pa do 30. novembra l. 1920.

Zadrúge so pristojbine plačale po lestvici, kakor je bila v veljavi pred 6. aprilom 1920 in je v veljavi sedaj, brez poviška za gori označeno dobo. Dolžnost davčnih uradov ali okrajnega finančnega ravnanjstva pa je bila, da zadrúge opozorijo na 100% povišek pristojbin glede deležev, pristopnin, dividend etc., vplačanih ali izplačanih v dobi od 6. aprila do 30. novembra l. 1920.

To da davčni uradi niso tega storili. Finančno ravnanjstvo v Ljubljani pa je enostavno zadrugam za celokupno vsoto vplačanih ali izplačanih deležev, pristopnin, dividend etc. predpisalo pristojbine s 100% poviškom in zraven še kazen v smislu § 79. pristojbinskega zakona. Proti temu naj se zadrúge pritožijo.

Pripominjamo, da je finančno okr. ravnanjstvo predpisalo pristojbine s poviškom celo za izplačane nagrade, čeprav te nagrade niso odrejene in naprej določene v pravilih. Samo za take nagrade namreč se smejo predpisati neposredne pristojbine.

To pojasnilo naj upoštevajo zadrúge, ako jim je bilo na zgoraj navedeni način od okrajnega finančnega ravnanjstva predpisano preveč pristojbin in pristojbinska

kazen. Seveda morajo pa dokazati, v koliko so bila pristojbini zavezana vplačila ali izplačila izvršena pred 6. aprilom ali po 1. decembrom 1. 1920, ako zahtevajo, da se jim prizna pristojbina brez 100 % poviška.

Ali sme prodajalec davek na poslovni promet posebej zaračunati? Po členu 4. uredbe o davku na posl. promet (Ur. l. 113) je zakoniti plačevalec davka pravna in fizična oseba, ki se po poslu in poklicu bavi s samostojno delavnostjo, merečo na to, da pridobiva dohodke. Člen 6. 4. in 5. odst. pa izrecno določa, da plačevalec davka, t. j. prodajalec, ne sme onemu, ki blago kupuje, davka zaračunati posebej.

Le pri dostavitvah, ki so bile pogojene pred 1. oktobrom 1. 1921., izvršene pa šele

po 1. oktobru, sme plačevalec davka, t. j. prodajalec, davek zaračunati posebej in pogojeno ceno za toliko povišati.

Druga pa je stvar, ako prodajalec prevaja davek na poslovni promet na kupca na ta način, da se že s samega početka pogodi s kupcem za višjo ceno. V tem slučaju plača davek na poslovni promet dejansko kupec, vendar pa v fakturi davek ni posebej zaračunan, temveč je zaračunana le enotna cena blaga.

V takem slučaju tudi ne sme kupec od odškodnine, ki mu jo je prodajalec zaračunal v ceno blaga, odbiti davka, ki pripada na nadaljno prodajo kupljene stvari, ampak mora kupec pri nadaljni prodaji zopet kot prodajalec plačati poslovni davek od cele prodajne cene.

□ □ □ □ □ □ ZADRUŽNIŠTVO. □ □ □ □ □ □

Enketa o mlekarških in živinorejskih zadrugah. Enketa se je vršila 6. dec; sklicala jo je Gospodarska zveza. Navzoči so bili zastopniki mlekarških in živinorejskih zadrug, zastopniki osrednjih zadrug Zadrुžne zveze, Gospodarske zveze in Zadrुžne gospodarske banke in strokovnjaki za živinorejo in za vnovčevanje živine. Udeležili so se enquete tudi poslanci dr. Gosar, Škulj, Brodar in Stanovnik.

Enketa se je vršila na splošno željo kmetijskih organizacij, zlasti Jugoslovanske kmečke zveze, ker je vprašanje živinoreje in posebej še mlekarstva zadnji čas postalo za kmeta zelo aktualno in mora kmet ravno v tej panogi gospodarstva iskati glavni vir stalnih dohodkov.

V teku debate se je ugotovilo, da je vsled vojnih in povojnih razmer večina mlekarških in živinorejskih zadrug zaspalo deloma celo likvidiralo in to sedaj, ko bi bila

njihova delavnost tako potrebna za povzdigo živinoreje, za zavarovanje živine, za izvoz in vnovčevanje živine ter za prodajo in predelavo mleka. Izvozniki, trg. družbe, mešetarji in drugi zasebni podjetniki služijo velikanske denarje, izkoriščajoč težaven položaj kmeta, v katerega ga je dovedla suša.

Zato je naloga zadrुžništva, da kmetu v tem težkem položaju pomaga in vsaj nekoliko onemogoči brezvestno odiranje kmeta od strani prekupcev in izvozničarjev.

V to svrhu je enketa prišla do sledečih zaključkov:

1. Gospodarska zveza uredi kot svoj oddelek centralno mlekarstvo, ki bo s svojimi napravami služila zlasti v onih panogah mlekarstva, v katerih male podeželske mlekarne ne zadostujejo zahtevam časa t. j. za izdelovanje masla in sira ter za izvoz mleka. V to svrhu nastavi Gospodarska zveza strokovnjaka, ki mu bo naloga tudi začeti ener-

gicno delo za pozivitev vseh podeželskih mlekarov.

2. Gospodarska zveza in Zadružna zveza storita vse, da se mlekarne po deželi, ki še ne delajo, spravijo v obratovanje. V krajih pa, kjer še ni zadružnih mlekarov in bi bile take potrebne, se začne propagirati misel zadružne mlekarne in njenih koristi.

3. Ker zahteva ustanovitev nove zadružne mlekarne precejšnega kapitala, prekrbi Gospodarska zveza za začetek v gotovih hrajih posnemalnice, da se bo kmetom omogočilo vsaj delno vnovčevanje mleka. Iz tega se s časom lahko razvije samostojna zadružna mlekarna.

4. Kjer je poživitev obstoječih mlekarov, ki ne obratujejo, nemogoča, vzame take mlekarne v najem in jih spravi v obratovanje. Gospodarska zveza, ker neobratujoče mlekarne predstavljajo mrtev kapital in veliko zgubo za kmete.

5. Poskrbeti je treba tudi za izobrazbo dobrih mlekarjev. Zato se že sedaj nastavijo sposobni mladeniči v službo pri mlekarneh, da bodo že pripravljeni v praktičnem pogledu vstopili v mlekarsko šolo, ki naj se otvori vsaj prihodnje leto.

Glede živinorejskih zadrug in vnovčevanja živine se je sklenilo:

1. Obstoječe živinorejske zadruge naj se poživijo in začnejo zopet smotreno delovati za povzdigo živinoreje. Poleg tega naj pa vodijo evidenco zlasti o stanju živine, ki je za prodajo.

2. Gospodarska zveza razširi že obstoječi mesni oddelek, da bo odgovarjal potrebam izvoza na debelo, ter se pri nakupovanju živine posluži predvsem posredovanja živinorejskih zadrug. Za opredelitev kakovosti živine in za evidenco ima v vsakem kraju svoje zaupnike.

3. Zavarovanje živine po večjih okrožjih se radi pomanjkanja kontrole ne da izvesti.

Zato prevzamejo zavarovanje živine živinorejske zadruge. Do sistematične ureditve zavarovanja naj se uvede med živinorejci vsakega kraja začasno „Samopomoč“, ki obstoji v tem, da se živinorejci medsebojno zavežejo za vzajemno pomoč za slučaj, da komu pogine živina.

Naše mlekarske zadruge. Kóncem l. 1920 smo imeli včlanjenih v Zadružni zvezi 26 mlekarskih zadrug. Od teh je v teku l. 1921. zopet likvidiralo 5 zadrug in ostalo torej še 21 mlekarskih zadrug. Od teh jih sedaj obratuje samo 6 in sicer: Izlake, Predoslje, Rova, Selo pri Bledu, Stare Fužine in Vodice.

V l. 1912 pa smo imeli 42 mlekarskih zadrug z 6304 člani. Za mleko in mlečne izdelke so izkupile tedaj te zadruge 1.414.331,18 K. Izplačale so kmetovalcem za mleko 1.252.395 K 47 v. Poslopja in druge naprave zadrug so predstavljale vrednost K 500.206 25.

Iz teh podatkov vidimo, da je število zadrug padlo na polovico. Od še preostale polovice mlekarskih zadrug pa deluje samo slaba tretjina.

Ena iz obratujočih mlekarskih zadrug je v prvih 10 tih mesecih l. 1921. izplačala kmetovalcem za mleko 820.443 — K. Kóncem leta bo izplačana vsota za mleko presegla gotovo K 1.000.000 — Torej ena sama mlekarska zadruga izplača danes približno toliko, kar je v l. 1912, izplačalo 41 mlekarskih zadrug. Pripomniti pa je, da je to ena izmed manjših mlekarskih zadrug in da množina mleka pri tej še daleč ni ista, kot je bila pred vojno. Žalostno je torej, da moramo priznati, da neobratujoče mlekarne predstavljajo mrtve milijone in da neobratujoče mlekarne pomenijo za našega kmeta izgubo velikega stalnega dohodka za mleko.

Ako bi se bili hitro po prevratu našli možje, ki bi bili spravili v obrat vse tedaj še obstoječe mlekarne, bi bila popolnoma

krita potreba domačega trga, naše mlekarstvo bi si bilo pridobilo trdno podlago z izvozom na tujem trgu in kar je glavno,

kmetje bi prejeli milijone in milijone za mleko, ki jim danes porabljen v domačem gospodarstvu zelo malo zaleže.

I □ I ○ I □ I ○ I □ I RAZNO. I □ I ○ I □ I ○ I □ I

Mestna mlekarna v Ljubljani. V novembru se je vsled obče podražitve vseh predmetov in tako tudi mleka pojavil v listih načrt Mestne mlekarne v Ljubljani, ki naj bi organizirala prodajo mleka za konsumente in preprečila previsoke cene.

V to svrhu se je mestni magistrat po svojih zastopnikih pogajal z Mlekarsko družbo in ker so zastopniki magistrata pokazali izredno velik interes na tem, da se mestna mlekarna čimprej ustanovi in sicer ravno pri Mlekarski družbi, so s podpisom te pogodbe zelo hiteli.

Kot pristojna oblast so že tudi izvajali vse konsekvence, kakor da je pogodba z Mlekarsko družbo glede Mestne mlekarne že podpisana. Prepovedali so na tej osnovi prodajalkam mleka kupovati in prodajati mleko na svoj račun, ker bi po pogodbi moral ves nakup in vsa prodaja mleka biti centralizirana v Mestni mlekarni. Pritožbe prodajalk mleka, da se jim proti vsakemu pravu jemlje pravica do samostojnega izvrševanja obrta, niso nič pomagale. Istotako so že v imenu mestne mlekarne pozvali vse dobavljalce mleka in sicer zasebne, kakor tudi združne mlekarne, pa tudi vse mlekarice, da morajo vse mleko dobavljati edino mestni mlekarni, recte Mlekarski družbi. Z združenim mlekarnam, ki bi se temu pozivu

ne odzvale, so zagrozili, da bodo začeli proti njim konkurenčni boj in bodo v njih okolišu organizirali pobiranje mleka in plačevali za mleko konkurenčne cene. Vse to se je vršilo, še predno je bila mestna mlekarna ustanovljena, v imenu Mestne mlekarne in z njenim podpisom.

Namen vsemu temu je bil, da se trgovina mleka na ljubljanskem trgu monopolizira in to izvede v interesu in v korist privatnega podjetja Mlekarske družbe. Mlekarska družba pa je istočasno pošiljala svoje mleko v inozemstvo, v Trst.

Hvalevreden je namen mestnega magistrata, da skrbi za mestne prebivalce in jim skuša dobavljati mleko kar najcenejše. Razumljivo je, da skuša to doseči potom lastne organizacije, t. j. mestne mlekarne. Čuden vtis pa napravi dejstvo, da je tudi mestni magistrat, oziroma njegovi zastopniki ta načrt izvesti s pomočjo zasebne Mlekarske družbe, kateri gotovo ni na srcu niti korist konsumenta, niti korist pridelovalca mleka, ampak hoče doseči kar največji dobiček za posredništvo in za investirani kapital. In še bolj čuden vtis napravi to, da mestna mlekarna, ki niti ne eksistira, zableva, da se tudi združne mlekarne podredijo tej Mlekarski družbi in se jim v protivnem slučaju grozi s konkurenčnim bojem.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrečno drugače določeno, velja določba; Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drug občen zbor, ki javno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na občni zbor

Čevljarsko gospodarske zadruga na Dobračevi pri Žireh,

registrirane zadruga z omejeno zavezo, ki se vrši dne 31. decembra 1921 ob 7. uri zvečer v prostorih Čevljarsko gospodarske zadruga.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1920.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Čitanje revizijskega poročila.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Čatežu, registrirane zadruga z neomejeno zavezo, ki bo dne 26. decembra 1921 ob 3. uri popoldne v posojilnični pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Čitanje revizijskega poročila.
3. Odobritev rač. zaključkov do vstega 1. 1920.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Kmetijske nabavne in prodajne zadruga na Igu,

reg. zadr. z om. zav. v likvidaciji, ki bo 26. decembra 1921 ob 3. uri popoldne v prostorih zadruga.

Dnevni red:

1. Poročilo likvidatorjev o izvršeni likvidaciji.
2. Sklepanje o shrambi poslovnih knjig.

Vabilo na občni zbor

Živinorejske in prešljerejske zadruga v Ribnici,

registrirane zadruga z omejeno zavezo, ki bo dne 26. dec. ob pol 8. zjutraj v društvenem domu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnika.
2. Odobritev računskih zaključkov.
3. Volitev odbora.
4. Sklepanje o nadaljnjem obstoju zadruga.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Rajhenburgu,

registrirane zadruga z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 26. decembra 1921 ob pol deveti uri v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Čitanje revizijskega poročila.
3. Odobritev računskega zaključka za 1. 1920.
4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

„Gozdarske zadruga za Bohinj“ na Bohinjski Bistrici,

registrirane zadruga z omejeno zavezo, ki se vrši dne 26. decembra 1921 ob pol 1. uri popoldne v občinski pisarni na Boh. Bistrici.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o ustanovnem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za 1. 1920/21.
4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

**Kmetijske nabavne in prodajne zadruga
v Kranju,**

reg. zadr. z om. zav. v likvidaciji,
ki se bo vršil dne 27. decembra 1921 ob
10. uri dopoldne v „Ljudskem domu“ v
Kranju.

Dnevni red:

1. Sklepanje o poročilu likvidatorjev
glede končane likvidacije.
2. Sklepanje o shrambi poslovnih knjig.

Vabilo na občni zbor

**Hranilnice in posojilnice pri sv. Petru na
Medved. selu,**

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,
ki bo 22. decembra 1921 ob 9. uri zjutraj
v župnišču.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za l. 1920.
3. Čitanje revizijskega poročila.
4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

**Hranilnice in posojilnice pri sv. Boltenu
na Kogu,**

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,
ki bo dne 26. decembra 1921 ob 8. uri
zjutraj v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za l. 1920.
3. Slučajnosti.

Poziv upnikom.

V združnem registru se je dne 7. nov.
1921 vpisalo pri firmi: **Živinorejska za-
druga v Čemšeniku**, r. z. z o. p.: Z dne 12.
avg. 1921, po sklepu občnega zbora, se je
zadruga razdružila in prešla v likvidacijo.
Likvidatorji: dosedanji člani načelstva.

Likvidacijska firma:

Živinorejska zadruga v Čemšeniku,
r. z. z o. p. v likvidaciji.

S tem se vabijo upniki, da se zgledajo
pri njej.